

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Llibre dels fets

Elaborades per:
Maria Rosell

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

A. VÉNCER O MORIR: LA DIVISA DE L'HEROI MEDIEVAL

1. Jaume I ha quedat retratat en la nostra història com un rei típicament medieval, la figura del qual està formada tant de realitat com de llegenda. Des de l'engendrament fins a la mort, una sèrie de trets li han atorgat la imatge de l'heroi de l'edat mitjana: un home escollit per Déu per portar a terme una missió. Una sèrie d'entrebancs, però, posats en el seu camí pels enemics o per forces de la natura, tractaran d'impedir que aquest heroi acomplisca el seu deure.

- a) Recorda quines dades d'especial interès i gravetat ocorregueren a Jaume I quan l'engendraren, en nàixer i en morir.
- b) Relaciona els impediments que va patir al bressol amb algun conte popular en què el naixement d'un príncep o d'una princesa comporte un esdeveniment que congregue tant a nobles, com a fades o bruixots, per exemple.
- c) Al teu parer, l'heroi a l'edat mitjana en general, i Jaume I en particular, es caracteritza per:

valentia	generositat	simpatia	ulls negres
----------	-------------	----------	-------------

sentit de l'humor	bellesa	religiositat
-------------------	---------	--------------

- d) Raona la resposta anterior i posa exemples, trets del llibre, de dues de les característiques anteriors que demostrin que el monarca era així.
2. A més de descriure's a ell mateix, Jaume I parla d'altres personatges de la història que formaren part de la seua família: el pare i la mare.
- a) Troba els moments en què s'hi refereix i fes-ne la descripció.

- b) Explica si penses que es tracta d'una descripció realista o si, per contra, el rei idealitza aquelles persones que més estima o admira.
3. El *Llibre dels fets* és una radiografia de bona part del segle XIII al nostre territori, un mapa dels tres estaments que componien aquella societat feudal i teocèntrica.
- a) Defineix, amb l'ajuda d'enciclopèdies o de llibres de text què és exactament *feudalisme* i què, *teocentrisme*.
- b) Tenint en compte la pregunta anterior, explica qui eren els senyors i qui, els vassalls en el període en què va regnar Jaume I.
- c) Si l'univers medieval és teocèntric, la vida de tot rei té sentit perquè és designat directament per la divinitat i els homes no poden interferir en l'elecció dels seus governants. Compara aquesta situació amb l'actual i explica les diferències que hi ha.
- d) Cita moments de la conquesta de Mallorca en què queden manifestos els conceptes de l'apartat a).
4. Encara que el rei medieval que fou Jaume I es mostra a cada moment superior als seus súbdits, en la narració no falten els detalls que el mostren com un home afectat per necessitats físiques, per sentiments i per una espiritualitat molt humanes. En concret, en tota la narració hi ha al·lusions constants a la importància de menjar i també al fet de dormir, per exemple.
- a) Posa't en el lloc d'un cavaller que acompanyà Jaume I en la conquesta i escriu el diari d'un dia en la seua vida en què contes el que feren a cada hora de la jornada, incloent-hi els moments del descans, la reunió amb amics o familiars, etc.
- b) Ressegueix els moments del *Llibre dels fets* en què es fa referència al moment del dinar, del sopar o d'algun

aliment i digues per què et pareix que el rei parla d'això repetidament.

- c) Seguint amb l'apartat anterior, conta per escrit si trobes que això pertany a les informacions que donen les cròniques tradicionalment.
5. El món medieval estava organitzat molt estrictament en tres estaments: els defensors, els oradors i els treballadors.
- a) Amb l'ajuda de llibres o d'Internet, defineix cada estament amb les teues paraules.
 - b) Identifica cada personatge amb un estament:

FIGURES HISTÒRIQUES	DEFENSORS	ORADORS	TREBALLADORS
Innocenci III			
Pero Aonés			
Ramon Llull			
Cristòfor Colom			
Abulfamalet			
Violant d'Hongria			
Rodrigo Díaz de Vivar			
Al-Azrac			
Els Germans Montcada			

- c) Inclou-hi un de nou del *Llibre dels fets* que t'haja agradat o que no t'haja agradat gens i digues a quin grup pertany i per què.
- d) Explica si trobes que en el quadre falta algun representant d'algun estament i dóna la teua opinió sobre per què pot ser.

- e) Fes una nota biogràfica breu de cadascun dels personatges històrics que hi ha en el quadre anterior i ressaltar la importància que tingueren en la vida de Jaume I i en la història de València.
- f) En el quadre hi ha personatges que no formen part del *Llibre dels fets*. Esbrina qui són i busca la informació (llibres, Internet) necessària per tal d'establir una comparació entre ells i en Jaume I. Per tal d'ajudar-te, pots llegir la versió del *Cantar de Mio Cid* de Salvador Bataller (editorial Algar) així com la introducció d'aquest llibre.

B. *EL LLIBRE DELS FETS*, ENTRE EL RELAT HISTÒRIC I L'AUTOBIOGRAFIA

1. Tradicionalment, i de la manera que explica Machirant en la introducció, el *Llibre dels fets* és considerat una de les quatre grans cròniques medievals.
 - a) Recorda quines són les grans cròniques i cerca informació sobre qui les va escriure i què relataven.
 - b) Informa't als diccionaris sobre el terme *crònica* i assenyala quins dels trets següents s'ajusten a la definició que has trobat:
 - Relat de fets verídics.
 - Voluntat de datació exacta dels esdeveniments. La cronologia és molt important i no pot resultar vaga o imprecisa.
 - Fixació dels esdeveniments més importants d'una època.
 - Inclusió de les dades biogràfiques més íntimes dels personatges.
 - Intenció d'objectivitat: no pretenen moralitzar o resultar exemplificativa.
 - Manca d'originalitat: normalment, les cròniques es basen en models de crònica anteriors.
 - c) A partir de l'activitat anterior, conta si penses que aquestes característiques defineixen el relat de Jaume I i posa'n exemples que demostren el teus arguments.
 - d) Explica si creus que el llibre és una crònica històrica o un relat entre les memòries i l'autobiografia.
 - e) En grups, trobeu altres textos autobiogràfics, tant medievals com moderns o contemporanis, de grans personatges de la història i investigueu sobre ells. Expliqueu, a classe,

- quins moments de la vida hi destaquen especialment i si creieu que n'obvien d'altres.
2. A banda de les dades personals sobre Jaume I que es desprenen en tota la narració, el *Llibre dels fets* és una gran obra que conta els episodis més importants d'un període molt rellevant per a la nostra història.
 - a) Resumeix de quin període es tracta tenint presents conceptes com *croada*, *conquesta*, *sarraïns*, *templers*, *torsimany*, *Regne d'Aragó*, *Regne de València i de Mallorca*, etc.
 - b) Un dels moments més importants de la conquesta de València és setembre de 1218, quan el rei Zayyan proposa al rei en Jaume un pacte. Recorda de quin es tracta i valora'n la importància.
 - c) Recorda la reacció dels cavallers del rei en Jaume davant d'aquesta proposta i dona la teua opinió sobre aquesta.
 3. Al *Llibre dels fets* es descriuen les tàctiques militars desplegades en moments crítics de la conquesta; digues quina és vertadera o quines falses i a quin capítol del llibre pertany l'autèntica:
 - a) Fer enviar moltons a la carnisseria i que l'enemic pense que es prepara menjar. Mentrestant, els cavallers se'n van.
 - b) Entrar a la ciutat amagats dins d'un cavall de fusta.
 - c) Desproveir de xocolate la ciutat dominada pels moros.
 4. Consulta un mapa del territori valencià i fes-hi un seguiment dels llocs per on passà el rei en Jaume I i els seus cavallers durant la conquesta i assenyala-hi, amb diferents colors, si es tractava d'un lloc de pas, si hi hagué una batalla important, si fou un lloc de setge o de rendició, etc.
 5. La figura dels sarraïns és central en el període en què és ambientada l'obra i, en general, durant segles en bona part de la història de la península Ibèrica.
 - a) Investiga sobre aquests vençuts de la història i recapta'n informació: qui són, quan hi arriben, de quina manera

viuen, on viuen, si desapareixen o no, i quan, del nostre territori, etc.

- b) La conquesta del Regne de València va ser relativament fàcil: es va fer sense resistència. Comenta si estàs d'acord amb l'afirmació anterior i digues per què.
 - c) Malgrat el desenllaç de la presència musulmana al País Valencià, són moltes les restes de la seua cultura que han perdurat al nostre territori: per exemple, la gastronomia, l'agricultura, el sistema de regadiu o la toponímia. Troba noms de poble àrabs i tracta de esbrinar-ne l'etimologia i el significat. Pregunta sobre plats típics de les nostres comarques i descobreix quins són d'origen àrab.
6. L'any 2008 ha estat designat oficialment Any Jaume I.
- a) Explica a què és degut aquest fet.
 - b) Si podeu, feu un recorregut en grup per la València d'en Jaume I i visiteu el museu de l'Ajuntament de València, on hi ha la senyera que (segons la llegenda) els moros valencians hissaren en senyal de rendició, o l'escut, l'espasa i el fre del cavall del monarca.
 - c) Si coneixes la ciutat de València, digues a on es refereix aquest fragment del *Llibre dels fets*: «L'endemà, abans de l'alba, sense jo saber-ho, els almogàvers i els peons anaren a prendre un poble que es diu Russafa, que és a dos trets de ballesta, prop de la vila de València».
 - d) A Alzira, hi ha un monument on, tradicionalment, s'ha pensat que Jaume I va morir, anant cap a València un dia calorós de juliol, malgrat que oficialment el rei va morir al cap i casal. Digues de quin monument es tracta i informa't, també, sobre la localització actual del lloc on el rei volia ser soterrat si mai moria a Alzira: l'església de Santa Maria.
7. En l'actualitat, el poble valencià commemora fets que passaren en temps del rei en Jaume: el 9 d'octubre és una data

assenyalada en el calendari, així com les festes de moros i cristians.

- a) A partir del *Llibre dels fets* i de les notes didàctiques de Francesc Machirant, explica què se celebra en aquestes dues ocasions.
- b) Pregunta a familiars i coneguts sobre altres festes o costums populars típicament valencians i imagina que tens un amic estranger que no en coneix cap. Escriu un informe detallat en què contes detalls de les festes, de les dates, així com dels canvis que hagen ocorregut en la manera de celebrar-les des de l'època dels teus avis.

C. TALLER DE CREACIÓ: LA NARRACIÓ DE LA PRÒPIA HISTÒRIA

1. L'autobiografia és un gènere molt particular perquè el narrador s'identifica directament amb el protagonista dels fets narrats, a diferència de la novel·la en què narrador i personatges no mantenen, necessàriament, cap vincle evident. Per això, el narrador, a més de tractar de contar la *seua* veritat sobre els fets, en fa una tria i selecciona, normalment, els que més li convenen i rebutja els que no li interessin per al seu autoretrat.
 - a) Jaume I també ressalta unes gestes importants de la seua carrera militar i no aprofundeix en d'altres. A partir de la introducció, posa un exemple d'aquests esdeveniments que no li foren massa favorables.
 - b) Enmig del relat, el rei fa algun incís en què manifesta la voluntat expressa de triar la informació que vol deixar a la posteritat i de deixar de banda allò que no té tanta importància: troba frases del llibre que ho demostren.
 - c) Ara has d'escriure la teua autobiografia. Per facilitar el procés de redacció, tot seguit, hi ha un quadre per a incloure la informació adient que posteriorment empraràs en la narració.

Esdeveniments importants de la meua vida	
Dates tristes que no m'agrada recordar	
Dies alegres	
Familiars propers	
Amics	
Persones que no em cauen bé	
Viatges que m'han agradat	
Llocs on visc i on he viscut	
Altres dades d'interés	

- d) Tria les opcions correctes: L'acte de lectura medieval era ben diferent de l'actual, perquè...
- I. Es llegia en grup i en veu alta.
 - II. No llegia tothom, sinó gent molt selecta que tenia accés a la cultura.
 - III. Només es llegia en anglès.
 - IV. El llatí era la llengua de la major part de les obres.
 - V. La impremta no existia i tot eren manuscrits.
- e) A classe, recreu una sessió de lectura medieval sobre el setge de la ciutat de Mallorca (pàg. 113-132). Depenent de la pregunta anterior, feu-la en grup i en veu alta o individualment i en silenci.

Propostes didàctiques referides al llibre
Llibre dels fets (ISBN: 978-84-9824-311-6)

© Edicions Bromera, S.L.
Polígon Industrial 1 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© maig, 2008